

‘Onwijs veel zin in!’

“Over een jaar of twintig ben ik praktisch alleen nog maar aan het managen, aan het productiewerk kom ik niet meer toe. Op energiegebied en in teelttechniek voorzie ik grote ontwikkelingen.” Aan het woord is **Teun van de Lugt**, chrysantenkweker in Naaldwijk. Hij heeft ook een wens voor de toekomst: “Minder regeltjes graag!”

Door Marije
Wenneke

Verdergaande automatisering, minder mensen in de kas, meer concurrentie uit het buitenland en nog meer aandacht voor de energievoorziening. Dat is in het kort hoe de 24-jarige chrysantenkweker Teun van de Lugt de toekomst voor ogen staat. “Nu al is het ondernemen heel anders dan een aantal jaren geleden. Vroeger liepen we met vijf mensen op 2 hectare chrysanten, nu doen we 3,6 hectare nog steeds met vijf mensen. We zijn nog eens 3,8 hectare kas aan het bijbouwen. Misschien werken daar in de toekomst helemaal geen mensen meer.” Nu al is de chrysantensector behoorlijk geautomatiseerd. “Plant- en kniprobots en transportbanden zijn al niets bijzonders meer. Een

gloednieuwe ontwikkeling is het automatisch bossen van chrysanten. Datzelfde geldt voor het los van de grond telen van chrysanten, op tafels. Eén bedrijf in Nederland werkt al met dit systeem. Een ander bedrijf sorteert sinds kort pluischrysanten met een camera op lengte, gewicht en rijpheid. Wie weet wat de toekomst nog brengt aan verdere innovaties.” Naast deze ontwikkeling in teelttechniek, ziet Teun zaken als de energievoorziening steeds belangrijker worden in de toekomst. “De WKK (Warmte Kracht Koppeling, red.) is erbij gekomen. Je moet wel, want zonder WKK zijn de energieprijzen zo hoog dat je teelt gewoonweg niet rendabel is. Soms lijkt de teelt bijna bijzaak, omdat

FOTO MARCEL BEKKEN

‘Boeren vin

Er blijft echt wel plek voor de landbouw in Nederland, meent Paul den Dunnen. De 28-jarige Brabander runt samen met zijn vrouw en schoonouders een akkerbouwbedrijf en landschapscamping in Lage Zwaluwe. Ook houdt Paul, die niet van boerenkomst is, vleesvee en verhuurt hij zichzelf als ZZZP-er.

“Een boerenbedrijf en een camping is een mooie combinatie. Of verbreding de toekomst is voor de agrarische sector in Nederland? Voor de ene boer wel, voor de andere niet. Als je wilt verbreden, bijvoorbeeld een camping beginnen zoals wij hebben gedaan, moet je er wel echt achter staan. Het is geen oplossing om snel geld binnen te halen. Het moet ook groeien. Mijn schoonvader is akkerbouwer en mijn schoonmoeder

Producers en informeren

je zo druk bent met het scheppen van de goede randvoorwaarden.”

Bedreigingen zijn er ook in de toekomst. De concurrentiestrijd vanuit het buitenland bijvoorbeeld. Deze wordt steeds groter, verwacht de Naaldwijker. “Nederland is dan wel hét bloemenland, maar de productie gaat wel verschuiven naar het buitenland. Toch zie ik nog genoeg kansen in Nederland. Hier ziet heel veel kennis en we zijn innovatief. De concurrentie uit het buitenland gaat ons daarin echt niet één-twee-drie voorbij.”

Ook de gigantische bedragen die omgaan in de tuinbouwsector zijn een zorg. “Door de torenhoge grondprijzen is het bedrijf enorm in waarde gestegen. Het valt voor mij al niet mee om het over te nemen, maar voor mijn kinderen is dat straks helemaal ondoenlijk”, denkt Teun. Ook de gestaag toenemende berg aan wetten en regeltjes is de jonge tuinder een doorn in het oog. “Daar erger ik me gek aan. Ik snap best dat er regels nodig zijn, maar het kan te ver gaan.” Toch gaat Teun positief de toekomst tegemoet. “Ik heb er onwijs veel zin in! Over een jaar of twintig is het bedrijf er zeker nog en wellicht nog een slag groter.” ←

Laura Winter (15) is opgegroeid tussen de koeien. Het ouderlijk melkveebedrijf in Vriezenveen (Overijssel) is onlangs fiks uitgebreid en daarmee klaar voor de toekomst. Laura ziet zichzelf over een jaar of twintig wel boeren op het bedrijf, dat productie hoog in het vaandel heeft staan. Nu al helpt ze, samen met haar broertje, om de dag met melken.

“Ik denk dat er in de toekomst geen bedrijven meer zijn met minder dan 100 melkkoeien. Volgens mij moet je als boer wel doorgroeien naar 120 tot 150 koeien om de kostprijs in de hand te houden. Hier thuis hebben we al een aardige stap gemaakt. Eerst was er plek voor 100 koeien, nu voor 220. Uitbreiden was ook wel nodig. De oude stal was overvol en we waren zes uur per dag aan het melken. Nu hebben we een 28-stands carrousel binnenmelker. Nee, geen robot. Wij willen de koeien twee keer per dag zien. Ik denk wel dat er in de toekomst nog veel meer geautomatiseerd gaat worden. Wij melken nu 130 koeien en zullen in de komende 10 tot 20 jaar doorgroeien naar 220 koeien aan de melk. Over 20 jaar zie ik mezelf dit bedrijf wel runnen met een partner of mijn broertje. Alleen lukt dat niet, met een melkveehouderij van deze omvang. Productie staat hoog in het vaandel op dit bedrijf en dat zal wel zo blijven. We zijn derde van Twente met een 305-dagen productie van 11.000 kilogram melk per koe. Daarnaast vind ik het ook heel belangrijk dat bijvoorbeeld kinderen weten waar de melk vandaan komt. Het lijkt me leuk om daar wat mee te doen, bijvoorbeeld schoolklassen rondleidingen geven. Hoewel Twente uit kleinschalig landschap bestaat, zitten we hier tot nu toe goed. Ik denk dat boeren steeds meer problemen krijgen om grond voor de landbouw te behouden. Al zal er niet meer zo heel veel natuur bijkomen als de bestaande plannen zijn gerealiseerd. Ik geloof zeker dat boeren nog bestaansrecht hebben in de toekomst. Zelf wil ik immers ook graag boer worden. Mijn ouders hebben dat ook altijd gestimuleerd. Wel zeggen ze altijd dat ik eerst een goede ondergrond moet hebben. Daarom zit ik op het Atheneum. Daarna wil ik naar de HAS of Wageningen.” ←

den hun weg wel'

had al een minicamping op het bedrijf. Vijf jaar geleden hebben we het uitgebreid naar een landschapscamping. Een derde van het campingterrein is voor de caravans, het overige deel is natuur. De camping is mooi aangeplant en er ligt een paddenpoel op het terrein. Dat geeft het geheel toch een extra dimensie. Het scheelt ook dat we hier vlakbij de Biesbosch zitten. Elk jaar hebben we meer boekingen. We hebben veertig plaatsen en dit voorjaar stond de camping vol. Naar de toekomst toe willen we graag nog wat meer uitbreiden. Dat moet ook kunnen, denk ik. De akkerbouw is er dan ook nog wel. Een boerencamping zonder agrarisch bedrijf is tenslotte geen echte boerencamping. Ik help mee op het akkerbouwbedrijf, maar ben zelf meer een koeienboer. Ik heb 35 zoogkoeien, bijbehorende kalfjes en een paar stieren

lopen op grond van Staatsbosbeheer. Ik zie alleen maar kansen voor deze wijze van vee houden. Natuur moet toch worden beheerd. Maar: de ene boer past het wel en de andere niet. Iedereen zal zijn weg wel vinden. De bedrijven met normale teelten zoals aardappels en uien zullen groter worden, maar kleinere bedrijven die biologisch of voor een nichemarkt produceren blijven ook wel bestaan. Over het algemeen zal het zo zijn dat je groter moet worden om bestaansrecht te houden. Producteren wordt steeds makkelijker en kost minder arbeidsuren. Vroeger had je een eenrijige aardappelrooier, nu worden twee of vier rijen tegelijk gerooid en in de toekomst zijn het misschien wel zes rijen. Doordat produceren makkelijker wordt, gaan de prijzen omlaag, denk ik. Boeren moeten daarvoor nog professioneler worden en daar is niets mis mee.” ←